

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR IX.

Entered as second-class matter January 22, 1916, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO, ILL., TOREK, 19. SEPTembra (SEPTEMBER) 1916.

STEV.—NUMBER 93.

Issued daily
except
Sundays and
Holidays.

Skandal med višjimi štiri tisoč!

Angleški cenzor je vzlknil svoj nos v uradno pošto ameriškega mornariškega departmента.

A \$4,000 BAKRA IZ ČILENSKE REPUBLIKE JE DOSPELO V ZDRAVENE DRŽAVE. — VOJNA MED FARMARJI IN MORNARIŠKIM TRUSTOM. — VAŽNA TOŽBA PROTIV ZAVODU ZA UMOBOLNE. — FARMAR JE VBIL SVOJEGA PRIJATELJA IN SOSEDA. — INDIJANCI ZAHTEVAJO, DA SE JIM VRNE NJIH SVET. — ŽRTVE OTROŠKE PARALIZE IN DRUGE VESTI.

Vpišite se v večerne javne šole.

Chicago, Ill., 19. septembra. — Strelci se je privatni bankir Jos. Walsh, pogodbenik za prevažanje, njegovi hčeri in priateljica njezinkrat z denarjem v blagajni.

Chicago, Ill., 18. septembra. — Z ajetijo sleparjev in črnostarjev v Chicagu prihajajo na tudi največji družabni žanri, kar jih poznano mesto. Vse žrte sleparske družbe, ki je bila atrirana v soboto zvečer v Tyroven departmentu, 4247 Grand Rd., prihajajo iz krogov višjih tisoč. Sleparji so svoje žrtve v najfinnejših hotelih v Chicagu, v hotelih Congress in Blackstone.

Sleparska metoda je bila tale: nene sleparske družbe, mlade žene, so nastavljale mreže in bile bogatine. Najbolj so jim bili oženjeni. Če je žrtve obvinjene v mreži, so ji potem grozili, nene grehe izročite javnosti. Da so gredi prišli v javnost, so morate žrte plačati precejšnje vodenarja.

Člani sleparske družbe so načinili lovljene žene milijonarjev, da je samo v Chicagu 75 nov najbolj bogatih družin se na limanice sleparjev. Družba lovljala kaline povsed v Združenih državah, glavni stan je pa v Chicagu, New Yorku in Philadelphia.

Bogat trgovec iz New Yorka je del gledališčni koristki na limanice. Spremljil jo je v Boston. Tam pred njega stopil zvezni uradnik, se izkazal s službenimi značaji in artilnar trgovca, da je bil proti Mannovemu zakonu. Uradnik je bil navaden slepar. Po tem pogajjanju je slepar izpuščen iz svojih krempljev, ko je odstrelil \$50,000.

Ni petih čakalskih meščank so parji izmobilizirali po \$10,000. Nekoga ujemanca, ki vživa velik ugled, pa so sleparji skleli za \$40,000 neka bogata dama v Philadelphia je plačela \$35,000, da nene grehi ne pridejo v javnost.

John J. Dillon, komisar državnega departmanta za živež in trg, je izjavil, da farmarji nočejo prodajati mleka Bordenu in drugim družbam, ki so poznane pod imenom mlekarški trust.

Bordenova družba je izdelala cene za farmarje, ki se menjajo mesečno, za konzumente pa tedensko.

Neka Clipperjeva je bila od sleparjev osmojena za \$500. Ko je bila, da bo proti njim nastopila, so jo sleparji zvabili v hotel, v Canado, kjer so jo izločili kot jetnico.

Značilni priči aferi je, da so se iz "višjih štirih tisoč", iz istega razreda, ki hoče delavcev ukazovati, kaj naj je, pije, kaj naj odšteči, ki hoče predavati, kaj je moralno in nemoralno.

Družabni skandal surdi do nečesar razume se, da bodo imena, ki je mogobe, zamolčali, reda, kam bi pa prišli, ako bi bilo izvedelo do pike, kako so se isti ljudje, ki smatrajo sebe varuhje ljudske morale.

Na sredni pri glavi in tako je s kapitalistično človeško dru-

ško Forest, Ill., 18. julija. — Farwell Ave. v Lake Forestu, na električne cestne železnice avtomobil, v katerem so isti moški, ki so bili na

(Dalej na 2. strani, 2. kolona)

leto—YEAR IX.

LETNO—YEAR IX.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

Izdaže dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

Cene oglašev po dogovoru. Rekomendati se ne vredijo.

Narodna: Zadnjina delava (izven Chicago) in Canada \$5 na leto, \$1.50 na pol leta. \$1.50 na tri meseca; Cijena za Amerikovino \$4.50 na leto, \$2.50 na pol leta, \$1.50 na tri meseca.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

"PROSVETA"

3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society

Issued daily except Sundays and Holidays OWNED BY SLOVENIAN NATIONAL BENEFIT SOCIETY

Advertising rates on agreement

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago and foreign countries, \$6.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

Če je delavstvo organizirano.

Zakoniti osemurni delavnik za železničarje — strojevodenje, kurjače, sprevodnike in zavirače — je do sedaj nepoznan korak v zgodbini ameriške socialne zakonodaje. Se nikdar ni kongres sprejal zakona, da bi odvrnil z njim stavko.

Če bi n. pr. pred osmimi leti kdo predlagal v kongresu, da naj kongres sprejme zakonsko predlog, ki določa osemurni delavnik, bi mu meščanski poslane mogče rekle, da sodi v norščino in ne v kongres.

Tudi sedaj niso meščanski poslane iz ljubine do železničarjev sklenili osemurnega delavnika. Glasovali so za osemurnega delavnika, ker ga je zahtevala močna organizacija, ki je imela moč vstaviti vse železnički promet in prizadjeti američki industriji najhujši udarec.

Pred par leti so rekli n. pr. železničke družbe, ko so zahtevali organizirani železničarji, da se njih spor predloži razsodišču, da nimajo kaj predložiti razsodišču, o čemur naj sodi. Tako govorje vse delodajalske zveze, industrijalne družbe in industrijski kralji, če je delavska organizacija sibka. Toda železničke družbe so bile letos drugega mnenja, ko so bile prepričane, da bodo železničke organizacije vstavile vse promet, če se ne prizna osemurnega delavnika. Povdajale in prosile so, da se sporna vprašanja predloži razsodišču, ko so spoznale, da stvar postaja resna. Podpirale so jih pri tej zahtevi organizacije izkorisčevalcev in kapitalistično časopisje.

Ob času, ko je položaj bil najbolj kritičen, je v Minnesota stavko do 15 tisoč ruderjev. Zahtevali so boljšo plačo, da lahko prežive sebe in svojo družino, boljše delovne razmere v rudnikih in pravico do organizacije. Niti eden kapitalističnih listov ni priporočal, da se naj sporna vprašanja teh izmožnih ruderjev predloži razsodišču. Vse delodajalske zveze in industrijski kralji so molili in niso rekli, naj se stvar ruderje odda razsodišču v razsodbo.

Zakaj niso izkorisčevalske organizacije in kapitalistično časopisje priporočali tudi v tej stvari razsodišču?

Ruderji na Mesabi Rangu so bili slabo organizirani. Organizaciati so se pričeli, ko so delovne razmerne postale tako slabe, da niso mogli več živeti. Ko so vsled teh razmer bili prisiljeni proglašiti stavko, ni bilo sredstev v blagajni za uspešen boj proti svojim izkorisčevalcem. Organizacija je bila šibka in nasišla so tovarši, ki so šli stavkokatki. Na tovaršice, ki so preje z njimi delali v januarju in so strajkajoči ruderji nasledili za hrbitom, so računski ruderški baroni vedeli so, če se strajkajočim ruderjem ne posreči pridobiti svojih "rejčanjih" tovaršev za stavko, da mora biti izgubljena in radi tega niso hoteli nič slišati o razsodbi.

Drugega je bilo z železničarji. Organizirali so se v mirnem času in takrat ni ugodno priliko, da tujajo od železničkih kraljev, kar imajo pravico zahtevati. V organizaciji so bili vsi, poleg so inenje v svojih blagajnah pripravljeni na \$15,000,000.

Te mojne delavce v eni stroki

čas od \$1 do \$90 odstotkov tovaršev v organizaciji, blagajno vsačajnico,

srednje podprt in je industrijski položaj ugoden, se bodo kapitalisti raje pogajali z delaveci in odbihali, kakor da čakajo, da pride do stavke.

Organizirati se je treba v mirnem času, ko ni industrijskih bojev, če hoče delavstvo kaj doseči, ko je položaj v industriji ugoden, in obdržati pridobljene postojanke, ko je industrijski položaj neugoden.

Poleg železničkih delavev je v Združenih državah že na milijone delavev. In če hočejo ti delaveci doseči osemurni delavnik in boljše plače, se morajo organizirati. V strokah, v katerih so delaveci dobro organizirani, imajo osemurni delavnik, primerno plačo in človeške delovne razmere. Kapitalisti jim niso tega dovolili, ker so delaveci ljublje in ljubijo delavec, ampak vse, so si delaveci sami priznali potom organizacije. Organizacija jih je napravila močne, da so jim kapitalisti priznali, kar so zahtevali.

Organizacija in izobrazba sta glavna faktorja v delavskem gibanju. In kadar bo delavstvo organizirano strokovno in politično, kadar bodo obe organizacije dovršeni, takrat bodo delaveci lahko rekli "svet je naš" in na svetu ne bo sile, ki jim ga iztrga.

Konvenčija društva Barbara v Forest City, Pa.

7. septembra.

Po čitanju zapisnika opozori Hafner, da ni charterja (poslovne) in dokler istega ne prejmejo, ne morejo z zborovanjem nadaljevati. Priponi, da je tudi charter postaje številka 1. neznan kam izginil iz dvorane, dasravno ga so on kakor tudi drugi delegati videli pri prvi seji pretekli pondeljek.

To je vzbudilo med navzočimi veliko presenečenje in v zbornici bilo opaziti-spolno ne adovljnost napram tistim, kateri bi bili morali skrbeti, da se ima važni dokument pri rokah.

Gl. tajnik je omenil, da mu niso mogče dati nikaksih informacij, kje se izgubljeni dokument nahaja in da v glavnem charter je datlj časa pogreša v svojem uradu.

Muhieč odgovarja, da mu je svoječasno bila dana naloga, da se posvetuje v Montrose, na County Court od Susquehanna County glede dodatka k charterju, ki bi dovolil društvu posmrtnino, zvišati na \$500.00.

Pojasnjuje, da je istega pustil pri odvetniku, kojemu je bilo naročeno, da tozadovno izposluje na tamožni sodnji.

Sledila je splošna kritika.

Glede charterja postaje številka 1. pojasnita delegata tukajšnje postaje in tukajšnjih uradnikov, da jih ni niheser znano, kam je isti izginil, ter glede tega ne morejo dati konvenčiji nikakega pojasnila.

Sklenilo se je, da se postavi štev. 1 izdele charter v duplikatu, katerga se naj potem obesi na steno v dvorani. Sledijo zopet zahteve, da se stavi predlog Hafnerja na glasovanje. Zatem vstanje glavnih predsednik in izjavi, da ne bodo dovolili konvenčiji nadaljevati z zasedanjem. Neklep ne pridevo v posest društvenega charterja; ob enem stavi predlog, da se zahtevi Hafnerja in ostalih delegatov ugoditi. Pooblasti se tozadovni odsek, kateri naj takoj odpotuje v Montrose, ter izposluje imenovani dokument.

Stavljen je bil predlog, da se izvoli dva pooblaščena, ki naj takoj odpotujeta v omemljeno mestu, ter uredita zadevo. Predlagana sta glavni predsednik in tajnik.

Končno se sprejme, da se poslje glavnemu predsedniku Peternelu, konvenčnemu predsedniku Frank S. Tauchariju, Muhieču in Zbajšniku, in da se sejo suspendira, dokler se omenjeni ne vrnejo nazaj.

Muhieč izjavlja, da mu vsled zadržkov ni mogče odpotovati, in na njegovo mesto se vzame prvega glavnega podpredsednika Zalarja.

Omenjenemu odboru se da toraj nalogi, da takoj odpotuje v Montrose in zadevo reši, kakor konvenčija zahteva. Ker odboru ne bodo mogobe pred sedmo ali osmo uro priti nazaj, naznam predsednik, da se prihodnja seja vrši v petek zjutraj ob 8.00.

8. septembra.

Predsednik Tauchar opozori

U.S. SAILORS KILLED IN THE ROCKS

Photo by American Press Association.

Zvezni kričar Memphis, ki je naselil na santodominskih klečeh. Trideset pomorščakov je utonilo pri katastrofi.

glavni odborniki točno vdeleči! sej, ako hoče konvenčija spolniti dolžnost napram postajam.

Tauchar na to poroča o rezultatu potovanja v Montrose sledete:

"Prišli smo v Montrose, ter se najprej informirali glede društvenega charterja v uradu odvetnika Gardiner, kamor nas je bil svetovani brat glavnega blagajnika, Odvetnik Gardiner nam je odgovoril,

da se charter ne nahaja pri njem

pač pa, da mu je znano, da je

bil po bratu Muhiču svoječasno iz-

ročen odvetniku Ainey-u. Na to

smo se podali v urad imenovanega

odvetnika, katerega pa nismo

našli doma, in se nam je odigov-

ri, da se nahaja po opravkih v

Harrisburgu; telefoničnim potom

smo izvedeli od njega, da ima on

v resnici naš charter in je obljubil

vrniti ga čim hitro se povrne

v svoj urad; njegova hči doku-

menta namreč ni mogla najti. Na

vprašanje, ako je duplikat ravno

tako dober kakor original, nam je

odvetnik Gardiner odgovoril, da

ni tem nikake razlike, ter da je

pravi original itak shranjen v ar-

hiviu County Recorder-ja. Sklenili smo torej vzeti duplikat, katerga je County Recorder od Susquehanna County tudi lastoročno ter s pečatom svojega urada potrdil.

Za duplikat smo plačali sveto \$5.00, to je \$3.00 County Recor-

der-ju in \$2.00 odvetniku. Odvet-

nik Gardiner nam je tudi razjas-

nil zakaj ni sodišče v Montrose,

kjer je bilo naše društvo inkor-

pirano dovolito, da bi se posmrtni-

na zvišala na \$500.00, kakor je

bilo to sklenjeno pri konvenčiji v

Cleveland, Ohio. Tozadovna proš-

na je bila zavrnjena vsled tega,

ker postava po kateri je bila naša

organizacija inkorporirana ne do-

voli društvo plačati smrtnine

več nego sveto \$250.00; da je bil

sklep tretje konvenčije v Cleve-

landu v tem pogledu v protislovju

je podobna obtožnici, ki je bila

svetočešno dvignena proti neprizadetim osebam radi vržene bombe na Haymarketu v Chicagu.

Možje, ki niso bili v najmanjši

zvezi s človekom, ki je vrgel bombo,

so bili oboženi umora in spo-

znavni krivim, ker so bili poznani

kot bojevniki proti kapitalistē-

mu družabnemu redu.

Sodnik Dunne je odklonil, da

bi državno pravništvo obtožilo

še več oseb, ki ga podzigajo ka-

pitalistični interesi. Sodnik zahteva,

da mora biti zarota definirana.

Obtožiteljstvo je strogano na kose

na podlagi pričevanja, ki ga ponu-

ja državni pravnik in ki ni v

nobeni zvezi z bombnim napadom

dena 21. julija.

Trgovska zbornica, ki pritisca

na državnega pravnika, pričaku-

je, da bodo štirje moški in ena

zena obeseni na podlagi strahovi-

ti pravilje o anarhizmu, ki so k

večjemu dobre za parklja, da se z

njim strasi otroke, ne da bi jim

bilo trem na sodiščem doprine-

sti kakšne dokaze.

EMILE ZOLA:

DENAR.

Podložen M-k.

(Nadalevanje)

"Prav imate, gospod Sakard! Mi ne bomo doživeljili tega. Preobrat se vrši leta in leta. Mi ne vemo, kdaj se bo udala sebičnost ljubezni do bližnjega v socialni organizaciji. Vzde temu sem upal na zgodnjo zmago, ker rad bi bil priča, kadar se prikaže na obzorju solnce pravičnosti!"

V tem trenčku se je spomnil Sigismond, da se mu bliža konec. Nikoli ni misil na smrt, kadar da je ni, toda zdaj ni več mogel tajiti.

"Moje delo je končano. Zapustil bom beležke, če ne bom imel časa za sestavo knjige, kateri sem vedno sanjal. Bodoča dlužba mora biti zrel sad civilizacije, kajti če ne bo dobrih načrtov in dobrega nadzorstva, zastonj bo naše delo. Oh, ta družba! Kako jasno mi je pred očmi ob tej turi — ustvarjena, organizirana, popolna... Ni sem zastopil prečul toliko noči, preden je bil izdelan načrt. In zdaj je vse na vidiku, vse je rešeno in končno je zavladala splošna pravičnost in absolutna sreča... Tukaj je — na papirju matematično določena."

S svojima dolgima, koščenima rokama je brskal po kupih popisanega papirja in njegovim posnjeni obraz je sijal sreča, kajti pred njegovimi očimi je bila nova družba, ki je premagala zasebne miljarde in jih razstila v splošno korist človeštva natačno po računu iz njegovega peresa — peresa, katerega je tako strastno sukal on, ki ni več marzl za jed in ne za spanje, temveč samo pisal in umiral v pusti praznотi svoje sobice.

Tedaj so se odprla vrata in Sakardu je zadolnel na ušesu znani glas, katerega se je ustrashil. "Kaj delaš tukaj, Sigismond?"

Bil je Busch, ki je ljubosumno pogledal gostu služte, da sta zopet govorila preveč, kar lahko povzroči kaščlj njegovemu bolnemu bratu. Ni čkal na odgovor, temveč je z materinsko skrbjo okregal Sigismonda, kateri se je tresel v mrzli sobici.

"In peč si zanemaril v tem mirazu? Ali ne veš, da ti škodi to vlažno vreme?"

Busch je počepnil in kljub teži svojega ogromne, čokate postave je razcepil nekaj polen in zakuril v peči. Nato je poiskal metlo in počistil trčice, ukar je vzel zdravila, ki jih je moral jemati bolnik vsaki dve uri. Umiril se je že le tečaj, ko je brat ležal v postelji, kamor ga je spravil z zapovedjo, da mora počivati.

"Gospod Sakard, potrudite se v mojo pisanu!"

Tam je že sedela gospa Machainova na edinem stolu. Busch in ona sta ravnokar dokončala vačen opravek v bližini s popolnim vesphem.

Yed česar sta bila zelo zadovoljna. Resila sta namreč zelo kočljivo zadevo, katera je jima takočača kratila spanje in katera je jima bila toliko na sreču. Cela tri leta je Machainova stikala po Parizu za Leonijo Krón, zapeljano dekljico, kateri se je zavezal grof Bolivir v svojim podpisom izpelčati desetisoč frankov na dan ujene polnoljetnosti. Zastonj je Machainova poizvedovala pri sorodniku dekljico, tirjalev dividend v Vendomi, kateri je kupil v imenu Buscha dotično listino med drugimi papirji, ki so bili nekoč lastnina nekega Champirja, trgovca z žitom. Sorodnik ni vedel nič, pač pa je trdil, da mora biti Leonija nekeje v Parizu. Iz Vendome je odšla pred desetimi leti in potem je ni videl več niké. Govorili so, da je dobila službo pri šefu policije v Parizu. Machainova je šla k šefu, kjer je ni bilo več, toda sled je držala do nekega mesarja in od tam do nekega prijaznega vdove in pozneje je služila Leoniju pri nekem zdravniku. Tam je pa bila niti pretrgana in dekljica je bila izgubljena v ogromnem Parizu kakor šivanka v kupu slame. Machainova je obletela vsa javna prenočišča, posredovalnice služb, pisarne javne milosrđnosti in naposled je vovala tudi po hišah prostitucije najnižje vrste, kjer se je zbirala zadnja smet ženske propalosti, ali brez vspohja; povod je nastavljala ušesu in vedno je bila na strazi. Kjerkoli je slišala imen Leonija, je takoj izpravevala, kdo in kakana je ženska s tem imenom. Končno je pa naletela na ujo čisto slučajno v javni zloglasni hiši nedaleč od svojega stanovanja, kjer se je nahajala njena bivša gostinja iz Neaplja, katera ji je doigovala tri franke. Machainova je šla v to hišo, da iztrjava tri franke od bivšega gostinca, a še na misel ji ni prišlo, da bo tam našla tudi toliko zaželjeno Leonijo. Deklja je bivala tam pod imenom Leonida in Machainova se je morala zahvaliti le svojemu krednemu talentu voluntnosti, da jo je spoznala ravno v trenotku, ko je dekljico poklicala nadamnu hišo s svojim ostrom glasom. Machainova je takoj obvestila Buscha in oba sta se vrnila v dočimo vlačugarskič. Leonija s svojo obširno postavo, črnnimi lasmi, ki so ji pokrivali celo do obrvi in s svojim bledim, ploščatim obrazom, na katerem je bilo jasno čitati sledote desetletne prostitucije, je sprva spravila Buscha v zadrgo. Hotelu ni nujec vedeti o svojem doživljaju z grofom. Končno ji je Busch ponudil tisoč frankov, ce mu prepusti pravice tirjatve. Deklja ga je strmeče gledala nekaj časa in nato je sprejela pogodbo z otroškim veseljem. Busch in Machainova sta odšla vsa srečna, kajti njuna želja je bila izpolnjena. Zdaj hesta lahko prijela grofico Bolivirjo, ko imata v rokah orotje, za katerim sta toliko stikala po pariskem blatu.

"Pričakovala sem Vas, gospod Sakard. Pogovoriti se morava Moje pismo ste prejeli: ali ne?"

Machainova je sedela ne da bi se ganila na svojem stolu v majhni sobi, natlačeni s papirjem, katero je med dimom razsvetljevala malo svetilka. Sakard, ki ni imel prostora za sedež in kateri ni hotel dati Buschu zadoščenja, da je prisel

na njegov poziv, je takoj vzel v roke Jordano in zadevo.

"Oprostite, prišel sem z namenom, da poravnam dolg gospoda Jordana, mojega urednika in zelo poštenega moža, katerega Vi preganjate na zelo nesramen način. Danes zjutraj ste se menda obnašali napram njegovi ženi tako surovo, da se ne bi mogla najnižja baraba bolj surovo!"

Busch, ki je bil sam pripravljen na napad, je bil hkrat presenečen, ko je prišel nenadni napad iz nasprotne strani, in v svoji zmedenosti je pozabil na vse drugo.

"V imenu Jordana prihajate? Prosim, v kupčiji ne vlaži ta pravilo! Dolžnik mora plačati svoj dolg. Hudič me vlečejo za nos že leta! Kaj mislite, koliko let moram še čakati, da dobim štiristo frankov, če mi bodo plačevali danes cent, jutri cent? Božja strela! — Ne bodo me ne! Jutri ob deveti uri prodram pohištvo in ju vržem na ulico, ako se nočoj ne dobim tukaj na svojo dlan tristo in trideset frankov in petnajset centov, kar mi se dolgujeta!"

Sakard, kateri je želet pošteno ujeziti Buscha, je zavrnil, da je dolg preplačan že štiridesetkrat in da ga mora biti aram, ker toliko zahteva za tirjatev, ki ga ni stala morda deset frankov. To je žida še bolj razkačilo.

"Kaj pravite, da je preveč? Govorite o dolgu, toda o mojih izdatkih molčite! Dolg tristo frankov je narasel komaj na sedemsto frankov, pa kaj to mene brigat? Kdor ne plača, tega tožim! — Toliko slabše za dolžnika, če sodišče stane denar. Mislite li, da bom tirjal samo deset frankov, če kupim tirjatvo za toliko? Kaj pa moja rizika, moje tekanje, moje delo in moja — da!

— moja zmožnost? Vprašuj tukaj gospo Mechainovo glede Jordanove afere. Ona je imela stvar na skrbi. Koliko je bilo dela in potov! Par čevljev je raztrgala, ko je hodila po stopnicah od ureništva do ureništva — in kaj je bilo! Vrata so ji pokazali kakor beraču ne da bi ji dali naslov! Delala sva mesece, preden sva dobila Jordan, in jaz pravim, da je bilo mojstrsko delo; razen tega značajo izdatki deset centov na uro."

Busch se je razgrel. Iztegnil je roko in počkal na listine, ki so bile nakupičene v sobi.

"Poglejte! Tukaj leži tirjatev več kot za dvajset milijonov frankov vsake starosti, velikih in majhnih in napram ljudem vseh slojev. Aži jih hoče za miljon frankov! Drage volje Vam jih prodram. Tukaj so dolžniki, ki jih iščem že nadčetrto stoletja, in za mizernih par sto frankov moram čakati in čakati, dokler ta ali oni pridobi ali podedeje kak denar. Drugi, ki mi niso še znani — in teh je največ — pa leže tukaj zastonj. Poglejte tam v kot! Velik kup listin kajne. To je izgubljen denar — ali pravzaprav surov material, iz katerega si moram delati življenje — svoje življenje ob neštetnih težkočeh. In kadar po velikem trudu končno najdem dolžnika, ki kaj premore, mislite li, da ga ne bom prijel? Ne imejte me za bedaka! Vi bi ne bili nič boljši v mojem položaju."

Sakard je mirno vzel denarnico iz žepa ne zmeneče se za Buschevo klepetanje.

"Dam Vam dvesto frankov in Vi mi dajte Jordanove listine in pobotnico za ves znesek." Bushe je zastala sapa.

"Dvesto frankov? Nikdar! Dolg znača tristo in trideset frankov in petnajst centov. Da, jaz hočem tudi petnajst centov!"

"Dam Vam dvesto frankov."

Sakard je ponovil trikrat zadnje besede z nakomernim glasom in držal v roki dva bankovca. Kot finančnik je dobro vedel, kakšno moč ima denar pred očmi lakomnih ljudi.

To je pomagal. Žid je sprevidel, da je bolje narediti kompromis in je sprejel ponudbo med silnim stokom in solzami v očeh.

"Naj bo! Oh, kakšen slabši sem! Prokleta taka kupčija! Prisegam, da ne odirate, ropate me! — Le nadaljujte, vzemite vse moje tirjatve, vse za dvesto frankov!"

Busch je s troscočima rokama naredil pobotnico in obvestilo šefu policije, kajti Jordanovih listin ni več imel pri sebi. Trenotek je stal pred svojo pisalno mizo kakor omamjen in pustil bi bil Sakarda brez vsake nadaljnje besede, da odide, a kdo bi ne bilo tam Machainove, ki je doslej trdrovrtno molčala in pazila na vsako Sakardovo kretajo.

"In afera?" spregovori ona.

Tedaj se je žid naglo domislil. Ves načrt je bil že naredil, kako se bo maščeval, ali premeteni Sakard mu je zmešal račun, ker se ni pravočasno oglasil.

"Da, da, afera! Pisal sem Vam, gospod Sakard, da imava reči neko stare zadevo."

Iztegnil je roko in privlekel na dan listine s podpisom Sikardot, katere je razgrnil pred Sakardom.

"leta 1852 ste bili v hotelu, ulica de la Harpe, in tam ste podpisali teh šest obveznic po petdeset frankov v prid šestnajstletne dekljice Octavije Chavel, katero ste bili posili neko noč na stopnicah. Obveznici so tukaj. Plačali niste ne centa in ste odšli brez sledu, preden je zapadla prva obveznica. Najslabše pa je, ker ste podpisali obveznico z nepravim imenom Sikardot, torej z imenom Vaše prve soprove."

Sakard je gledal Buscha z bledim obrazom in ga poslušal. V hipu je vstala pred njim vsa njegove preteklost in to ga je tako zmešalo, da je čutil, kakor da se pogresa pod veliko težo, ki se je nadomema zrušila na njega. Ni vedel, kaj bi rekel.

"Kako Vi veste? Kje ste dobili te listine?" je vprašal v prvem trenotku svoje zmedenosti.

Na da bi čakal na odgovor, je posegel s tremo roko v denarnico in potegnil nov šop bankovcev z edino mislijo, da je najboljše, če plača brez ugovora in se polasti vraljih obveznic.

"Šeststo frankov hočete, ali ne? Upam, da ni več. Lahko bi Vam nekaj povedal, toda rajš plăcam brez nadaljnjih besed."

Ponudil je Buschuh šest bankovcev.

(Dalje sledi.)

Križev pot Petra Kupljenka.

Zgodovinska povest. Spisal Pastuška.

(Nadalevanje.)

Na gradu pred palajočo se je zavetila bakla in je začela lesiti po stezi niz dol proti temni gruči, ki je stala kakor okamenela kraj trga, pokorna onemu močkemu: Tiho zdaj! In kakor se je bakla bližala, je bilo boljši razločiti v ujenci rdeči luči nekaj postav, ki so stopale z veliko naglino proti trgu. Od gruče spodaj se je odprela visoka postava, ki je prisla prej po isti poti in se je bližala onim z baklo. Pod hribom so se ustavili, se nekaj menili, nato so gli naprej, se približali čakajoči gruči in obe sta se zlili v eno. Bakla se je začela pomikati zopet na vse drugo.

"Jaz ne morem naprej in ne morem. Vi, gospod župnik ste jahali vso pot, a jaz...

"Ne situarite, Peter Kupljenik, se par korakov!"

A Peter je situaril. Zgrudil se je na tla. Dva spremljaveca sta se sklonila, da so jima nožnice nečev udarile ob tla, in sta prijela one, moga pod padušča. Močne roke so ga vlekle proti gradu kakor pijača, ki ga je usmiljenost sedov podobra v jarku. Glavo je držal pokonci, uoge so mu dresale po tleh kakor marty. V gradu so ga spravili nekam globoko in ga zaklenili. Nato sta se napotila župnik Nepokoj in čokljat, polnoleč, kratkokrak, z mečem opasan Leh z griča zopet v mesto in po tem ali ujeli pod gradom naravnost proti minoritskemu samostanu.

Peter se je zleknil v temi po mrzlišču.

Nic se mu ni dalo tipati in iskati, ali ne bi našel mordava.

Na tlu se je napotila župnika župnika.

"Opet je situaril. Zgrudil se je na tlu.

"Vse po vrsti: oborjeni, ozelenjeni,

čokljati, začetni, začetni, začetni, začetni,

začetni, začetni, začetni, začetni, začetni,